

ktorí sa potom budú chcieť pomstiť na nás, že sme ich obešli a quasi za chrbtom pravdy na nich sa vzťahujúce pohovorili.

Mne sa prieči teraz, keď už nemusím, ešte predsa cestou Mádaya a dištriktu vo veci našej dačo konať a preto prosím Ťa prispej dobrou radou, otázka je prospešnejšia pre školu revúcku, či bezprostredne a či cestou úradnou hlásiť sa ku spolku Gustavadolf-skému? Odpoveď čakám bezodkladne — dovtedy expedíciu zastavím.

Vo včerašom výborovom zhromaždení mali jednotliví páni farári (ktorí vyzvanie moje za slov. ev. cirkev prijali) referovať o výsledkoch účinkovania svojho.¹⁶ Prednosť účinkovania bola: uvedomiť ľud o terajšom boji cirkevnom a zaujať ho oproti unistickým snahám a eo ipso za slovenskú cirkev. Čo myslíš, akie sú výsledky? Výjmc jediného Gála,¹⁷ ktorý najviac horlivosti a účinnosti vyvíjal, takže už s malou cirkvou svojou takmer hotový je, ostatní ale neprišli, aby nemuseli účty skladať, alebo účty tie boli lapálie, na pr., že dali čítať ľudu „Osvedčenie“ tvoje, Dohovor¹⁸ atď., čo všetko je veľmi málo. Piš im prosím ťa, aby sa rezkejšie pohybovali, lebo sa bojím, že Máday oznámi do Gemera kanonickú vizitáciu a my nebudeme hotoví. S Bohom!

107

List Viliama Pauliny-Tótha Maríne Hodžovej.

Originál v archíve MB, Hodžova pozostalosť, lad. III. Budín 1. novembra 1862. Uverejňujeme len výňatok.

Autor oznamuje niektoré politické udalosti a vyslovuje svoje pochybnosti o priaznivom rozvoji slovenského národného života.

Drahá, milá priateľka moja!

K tomuto rozmar môj i tak platný, ešte väčšmi znechutili okolnosti rozličné, ktoré Schlag auf Schlag¹ dochádzali. Vlastnoručný prípis cisára k Forgáčovi o divadle a múzeume,² potom pozvanie Forgácha na dvorskú poľovku, Schmerling s Forgáčom vraj za dobre, odpoveď cisára deputácii hypotekárneho banku,³ list poblatenský Forgáčov⁴ atď., atď. Z čoho všetkého dá sa zavierať, že vláda na vyrovnaní sporu s Maďarmi všemožne pracuje, a títo že popúšťajú. Celé časopisectvo maďarské je už zakúpené, už

¹⁶ Štefan M. Daxner zamýšľal proti snahám unionistickým založiť samostatnú slovenskú evanjelickú cirkev. Akcia nemala ale Daxnerom predpokladaný priebeh ani úspech.

¹⁷ Ide o Ľud. A. Gála (1822—1894), Daxnerovho rovesníka a ev. farára v Ratkovej, kde sa potom Daxner najviac exponoval proti oficiálnemu vedeniu ev. a v. cirkvi.

¹⁸ Ide o Osvedčenie J. M. Hurbana a M. M. Hodžu. Dohovor z roku 1862.

¹ Raz na raz.

² Týkal sa cisárovho záujmu o obidve inštitúcie, ktorým chcel poskytnúť podporu, a žiadal preto obšírnu zprávu o ich stave.

³ Cisár prijal 28. októbra deputáciu novozaloženej Hypotečnej banky maďarskej a želel jej činnosti úspech pre dobro krajiny.

⁴ Forgáčov list istému stoličnému činiteľovi v kraji okolo Blatenského jazera, v ktorom naznačoval možnosť dorozumenia Maďarov s Viedňou.

všetky noviny za revíziu zákonov 1848 píšu . . . slovom, ide nám to naopak. Ani povolenie Matice⁵ nebolo vstave rozohnať chmáry tieto, bo ja, verte mi, ani tam nemám prepiať nádeje. Pravda, pravda, je to pokrok hrozný, že to veľa, keď sa národ slovenský zákonne každoročne schádzať a tam o záležitostiach národa slovenského rokovať môže, avšak pri našej ospalosti, nečinnosti, neogabanosti, nevšímavosti a opúšťaniu sa, veru málo dokážeme. Kňazstvo hrozne naničhodné máme i katolicke. Prosím Vás, máme 4—5 kanovníkov Slovákov, na divadlo, na svetlicu⁶ ešte ani jeden groša nepodpísal. A tak je vo všetkom. Slováci (luteráni) nikdy nemali krásnejšej príležitosti vymôcť si slovenské okolie v cirkvi, ako doteraz prihlasovaním sa ku Kuzmánymu, a nič. Jednotlivci sa boria s celým peklom diablov besných a práve preto ťažšiu prácu majú, bo osamotení stoja a padnú-li, s tým i jednotlivcami padne aj vec celého národa. Keby ste znali, drahá priateľka moja, čo sa ja na všetky strany o tej gebule⁷ píšem, hromžím, napomínam — ale všetko a všetko darmo, kňazia naši sú kravy, a čo je najbolestnejšie pri tom, vychovanci to väčším dielom Štúrovi.⁸

Nečudujte sa teda, že som s listom tak odtahoval, čakal som pokoja duše — ale nedočkal som ho a píšuc Vám v rozpoložení ducha takomto, iste vám, drahá moja priateľka, viac ešte žiaľov, bolesti nakopím, bo viem, že priam tak, ako ja, cítite, že radosť moja je radosť Vaša a žiaľ môj, bolesť moja, je i smutok Váš. Však ver. lepšie by bolo bývalo nepísať? a neudrieť na struny tieto, režuće sluch i srdce razom, avšak myslel som si, že sa nehneváte na dlhé mlčanie moje a preto sadnul som dnes ráno o 6-tej k stolíku, pobesedujem reku s mojou milou láskavou priateľkou, azdaj reku vyjasní sa mi čelo a obzor nádeji aspoň na pár hodín. Nevieť, či sa i heslu môjho listového papiera kus nezačudujete. Je to dávne heslo moje a dlho, dlho váhal som dať si ho vytlačiť, bo je trochu nekresťanské, jezuitické. Jezuiti mali heslo „*ciel posväcuje prostriedky, der Zweck heiligt die Mittel*“, t. j. ako sv. Krišpín vravel a robil, že i kradnúť slobodno, jestli sa s ukradnutým chudobe dobro čini. A jezuiti: i zbíjať i zabíjať slobodno, keď len cirkev s tým získa. A takéto asi je i heslo moje. *Všetko za národ*, ktoré, perse, teraz hore vyše vypísané okolnosti vynútili — a úprimne Vám zoznám, že je ono z ohľadu mňa už i na tolko pravdivé, bo i ja neviem, akého hriechu bych sa štítal, kebych znal, že ním národ môj spasím. Perse, vo veľkom je to hrozná kontradikcia, lebo hriechom sa nikdo spasiť nedá, ale v malom to má svoje pravdivé momenty. Veď špintanie na unistov⁹ je tiež kus toho, a ja kebych mohol, bych ich veru i do vôle nabil, ba i kus pokaličil, tie obludy ohavné, aby poznačení boli pred svetom. Koľko razy si tak myslím, ej reku, len raz sa s tým N., alebo N., abo N.¹⁰ dakde o samote zísť, ale bych si spravil deň dobrý, ale bych sa schladil. Nedivte sa teda, že som moje jezuitické motto do sveta pustil, verte drahá, je nám ho treba. Niet tej podlosti, toho

⁵ Matica slovenská bola povolená 21. augusta 1862, oznámenie rozhodnutia o povolení bolo vydané miestodržiteľskou radou až 9. októbra 1862 J. Franciscimu ako predsedovi prípravného výboru Matice slovenskej.

⁶ Národný dom.

⁷ Myslí sa tu na unionistické hnutia.

⁸ Väčšina mladších evanjelických kňazov v tom čase na Slovácku pôsobiacich bola odchovaná v Bratislave pod vplyvom Ľudovíta Štúra. Tým prekvapujúcejšia je skutočnosť, že značná ich časť podliehala a podľahla maďarizácii.

⁹ Útoky prívržencov únie evanjelickej a kalvínskej cirkvi.

¹⁰ Myslí sa tu pravdepodobne na superintendentov Gedulyho, Székácsa a Mádayho, ktorí boli prívrženci unionizmu.

hriechu, tej ohavnosti, ktorého nedopustili by sa nepriatelia naši, aby nám škodili, a my vari so statočnosťou, s kresťanskou láskou s nimi bojovať máme? Aj, aby jich čert vzal, s nerovnou zbraňou niet statočného boja — a preto „všetko za národ!“

108

Výňatky zo stanov Matice slovenskej.

Uverejnili PbV, roč. II, č. 89. Budín 7. novembra 1862.

Jednou z požiadaviek martinského národného zhromaždenia bolo založenie Matice slovenskej. Na žiadosť predloženú panovníkovi tento svojím uznesením z 21. augusta 1862 povolil Maticu slovenskú, potvrdil jej stanovy, ako mu ich kráľovská dvorská kancelária predložila, pravda, bez ustanovení o možnosti zakladania miestnych odborov. Predseda prípravného výboru Matice slovenskej Ján Francisci s členmi výboru J. Gotšárom, V. Pauliny-Tóthom a J. Palárikom osobitným *Ohlásením* oznámili túto udalosť slovenskej verejnosti (pozri o tom PbV, roč. II, č. 89 zo 7. novembra 1862 s dátumom 4. novembra 1862) a súčasne aj stanovy datované 5. februára 1862. Zo stanov Matice slovenskej uverejňujeme len najdôležitejšie ustanovenia, a to §§ 1—4 a 32—36.

§ 1. Slovenská Matica je jednota milovníkov národa a života slovenského a jej cieľ: v členoch slovenského národa mravnú a umnú vzdelanosť budiť, rozširovať a utvrdzovať; slovenskú literatúru a krásne umenia pestovať a podporovať a tým i hmotný dobrobyt slovenského národu napomáhať a na jeho zvelebení pracovať.

§ 2. Štátne a náboženské záležitosti vytvorené sú z úkolu Matice slovenskej.

§ 3. Prosiedky, ktoré Matica slovenská užíva k dosiahnutiu v § 1. vyznačeného cieľa sú:

- a, vydávanie a rozširovanie slovenských kníh a umeleckých výtvorov,
- b, literárne, umelecké, vedecké, prírodopisné a starožitné zbierky,
- c, písomné a ústne rozjímania o predmetoch literárnych, umeleckých, vedeckých a mravovzdelávacích,
- d, stále alebo dočasné podporovanie národných vedomcov a umelcov a vystavovanie odmiern za vedecké a umelecké diela.

§ 4. Po ustrojení svojom poprosí Slovenská Matica jedného z vysoko postavených; národu a životu slovenskému blahosklonných mužov za svojeho Ochrancu, ktorému nenádobno byť členom Slovenskej Matice, a len tú čestnú úlohu prejme na seba; Slovenská Matica a jej v týchto stanovách vyznačené účinkovanie či z vlastnej blahosklonnosti a či na požiadanie ochraňoval.

*

§ 32. Slovenská Matica stojí vo vzájomnom pomere so všetkými povolenými slovenskými literárnymi spolkami a posielala im všetky na svoje trovy vydané knihy a umelecké výtvary zdarma.